УДК 316.77(477)
Чумаченко Б.В[1], Бондаренко О.В.[2]
[1] студ. гр. БТЕ-0214м НУ «Запорізька політехніка»
[2] д-р філос. наук, проф. НУ «Запорізька політехніка»

ТУРИЗМ ТА ІДЕНТИЧНІСТЬ СУСПІЛЬСВА Й ІНДИВІДІВ

Б.В. Чумаченко, О.В. Бондаренко

Туризм слід розглядати не тільки як економічну діяльність або форму дозвілля, але й як складний соціокультурний феномен. Зокрема, як потужну силу, яка впливає на формування та трансформацію ідентичності як окремих індивідів, так і цілих суспільств. У цьому аспекті феномен туризму допомагає глибше зрозуміти мотивації людини-туриста, вплив туризму на особу та суспільство, окреслює перспективи розвитку туризму з огляду на глобальні виклики, у тому числі й ті, що стосуються проблеми збереження й розвитку ідентичності суспільства та індивідів.

Тут має йтися не про «що» і «як» у туризмі, а про «навіщо» – про те, що туризм означає для людини та суспільства. Що означає теза «формування глобальної ідентичності через подорожі»... Подорож – це не лише переміщення у просторі, але й глибоке філософське явище.

Філософське осмислення подорожей має довгу та багатогранну історію, від античного пошуку мудрості до постмодерної рефлексії над симулякрами, постійно збагачуючись новими ідеями та перспективами, відображаючи зміни у світогляді та розумінні людиною свого місця у світі. У XX столітті філософське осмислення подорожі стало різнофакторним та комплексним, відображаючи

складність і суперечливість епохи. У подорожі людина зіштовхується з невідомим, виходить із зони комфорту, що змушує її переосмислювати свої цінності та вибирати свій шлях. Постмодернізм XXI століття піддав критичному аналізу традиційні уявлення про подорож. Жаном Бодріяром, наприклад, подорож часто розглядається як симуляція або гіперреальність. Туризм, на думку постмодернізму, перетворюється на стандартизований продукт, де реальний досвід замінюється набором кліше та образів. Однак, водночас, постмодернізм відкриває простір для деконструкції традиційних наративів подорожі та пошуку нових, нелінійних шляхів пізнання та ідентичності у глобалізованому світі.

В аспекті осмислення проблем ідентичності цікавим є співвідношення понять «іншого» та «свого»: Туризм за своєю суттю є зустріччю «свого» (туриста, що представляє свою культуру) з «іншим» (місцевою культурою, традиціями, людьми). Це зіткнення може викликати як захоплення та розуміння, так і непорозуміння чи навіть відторгнення. Ця дихотомія є основою для осмислення міжкультурних взаємодій.

Туризм, як один із рушіїв глобалізації, сприяє поширенню культурних трендів, уніфікації послуг та стиранню локальних особливостей. Це може нівелювати унікальність місць, перетворюючи їх на стандартизовані туристичні продукти, та унікальність туристичного досвіду людини. Збереження ідентичності в умовах масового туризму постає серйозним питанням.

Вплив туризму на формування й трансформацію ідентичності як окремих індивідів, так і цілих суспільств можна показати у таких проявах.

На індивідуальному рівні. Подорожі розширюють світогляд, збагачують особистий досвід та сприяють самопізнанню. Зіткнення з іншими культурами та способами життя може змінити уявлення людини про саму себе, її цінності та місце у світі. Туризм може стати каталізатором для особистісного зростання, відкриваючи нові інтереси та можливості для самореалізації.

Вирвавшись зі звичного середовища, людина може відчувати себе «чужою» у новому місці. Це може проявлятися у нерозумінні мови, культурних кодів, норм поведінки. Відчуття розгубленості, ізоляції, навіть самотності є природним у чужому середовищі, проте саме це відчуження може стати джерелом для нового досвіду, змушуючи туриста бути більш уважним, спостережливим та відкритим. Це також підштовхує до усвідомлення власної культурної ідентичності. З іншого боку, подорож може призвести до тимчасового або навіть глибокого «вкорінення» у новому місці – коли турист занурюється у місцеву культуру, знаходить спільну мову з місцевими жителями, відчуває себе частиною спільноти, навіть якщо це лише на короткий період. Це може бути через спільні трапези, участь у місцевих святах, вивчення кількох фраз місцевої мови. Взаємодія цих двох станів створює складний, але збагачуючий досвід, який дозволяє туристу осмислити свою власну ідентичність у порівнянні з «іншим».

На рівні суспільства. Туризм може впливати на формування та переосмислення національної та локальної ідентичності. Він може сприяти збереженню та популяризації культурної спадщини, стимулюючи місцеві громади пишатися своєю історією та традиціями. При цьому слід уникати комерціалізації культури, втрати автентичності та навіть до відчуження місцевих жителів від власної спадщини, яка перетворюється на товар для споживання. Відповідальний туризм враховує діалектику взаємозв'язку між явищами уніфікації та диверсифікації культур.